

AFROSIYOB – QADIMGI SAMARQAND SHAHRI

Karimova Barno Abduqodirovna
Shahrisabz Davlat Muzey-Qo`riqxonasi
rassom-ta`mirchisi

“Buyuk Ipak Yo`li” arxeologik yodgorligi tarixi

Anotatsiya: Ushbu maqola mazmuni shundan iboratki, Qadimgi Samarqand ajdodlarimizning boy tarixi va yuksak madaniyatini aks ettiruvchi bebaho merosdir. Afrosiyob xarobalari orqali qadimgi shahar hayoti, savdo, hunarmandchilik, me'morchilik va san'at haqida muhim ma'lumotlarga ega bo'lamiz. Shu sababli qadimgi Samarqand yodgorliklarini o'rganish va asrab-avaylash katta ahamiyatga ega.

Аннотация: Содержание данной статьи заключается в том, что Древний Самарканд является бесценным наследием, отражающим богатую историю и высокую культуру наших предков. Благодаря руинам Афросиаба мы получаем важные сведения о жизни древнего города, торговле, ремесле, архитектуре и искусстве. Поэтому изучение и сохранение памятников Древнего Самарканда имеет большое значение.

Abstract: The content of this article is that Ancient Samarkand is a priceless heritage reflecting the rich history and high culture of our ancestors. Through the ruins of Afrasiab, we gain important information about the life of the ancient city, trade, handicrafts, architecture, and art. Therefore, the study and preservation of the monuments of Ancient Samarkand are of great importance.

Asosiy qism:. Arxeologik yodgorliklar — qadimgi va o'rta asrlarda yashagan insonlarning hayoti, madaniyati, xo'jaligi va tarixidan darak beruvchi moddiy manbalardir. Ularga qadimiy shahar xarobalari, qal'alar, qo'rg'onlar, ibodatxonalar, qabristonlar, manzilgohlar va turli arxeologik topilmalar kiradi. O'zbekiston hududida ko'plab mashhur arxeologik yodgorliklar mavjud. Masalan:

Afrosiyob — qadimgi Samarqand shahri xarobalari;

Dalvarzintepa — Kushon davriga oid muhim yodgorlik;

Qadimgi Termiz — Baqtriya va Kushon davrlari tarixini o'rganishda muhim maskan;

Qoyqirilganqal'a — qadimgi Xorazm hududidagi yodgorlik;

Ayritom — qadimgi madaniyat va san'at namunalari bilan mashhur yodgorlik. Arxeologik yodgorliklarni o'rganish orqali ajdodlarimizning turmush tarzi, diniy qarashlari, hunarmandchiligi, savdo-sotiq va me'morchiligi haqida ma'lumot olish mumkin. Shu bois ularni asrab-avaylash va ilmiy jihatdan tadqiq etish katta ahamiyatga ega. Qadimgi insonlar hayoti va faoliyatidan qolgan moddiy manbalar: qadimiy shaharlar, qal'alar, qo'rg'onlar, ibodatxonalar, qabristonlar va boshqalardan darak beradi.

Yodgorliklarning tarixi va joylashuvi — qachon va qayerda vujudga kelgani, yashash muhiti, etnografiyasi va tarixini ochadi.

Arxeologik topilmalar — sopol idishlar, mehnat qurollari, tangalar, bezak buyumlari, qurol-yarog'lar va boshqa topilmalar esa manzilgohning asl o'tmishini yoritishda yaqqol ko'maklashadi.

Ilmiy va tarixiy ahamiyati — topilmalar orqali ajdodlarning turmush tarzi, madaniyati, hunarmandchiligi va savdo aloqalarini o'rganish mumkin. O'zbekistondagi yodgorliklar — Afrosiyob, Qadimgi Termiz, Dalvarzintepa, Qoyqirilganqal'a kabi yodgorliklarni misol sifatida keltirish mumkin. Muhofaza qilish masalasi — yodgorliklarni tabiiy va inson omili ta'siridan himoya qilish, restavratsiya qilish va kelajak avlodga yetkazishda xizmat qilyapdi.

Afrosiyob — Samarqand shahri hududida joylashgan qadimiy shahar xarobalari bo'lib, Markaziy Osiyodagi eng muhim arxeologik yodgorliklardan biridir. Afrosiyob qadimgi Samarqandning o'rnida shakllangan va uning tarixi miloddan avvalgi davrlarga borib taqaladi.

Arxeologik qazishmalar davomida Afrosiyob hududidan sopol idishlar, tangalar, qurol-yarog'lar, mehnat qurollari, bezak buyumlari va qadimiy binolar qoldiqlari topilgan. Ayniqsa, saroy devorlaridagi mashhur Afrosiyob devoriy suratlari katta ilmiy va badiiy ahamiyatga ega. Ushbu suratlar o'sha davrdagi saroy hayoti, kiyinish madaniyati va davlatlar o'rtasidagi aloqalar haqida ma'lumot beradi.

Buyuk Ipak Yo'li

Afrosiyobning o'rganilishi Samarqand va umuman Movarounnahr tarixini chuqurroq anglash imkonini beradi. Bugungi kunda Afrosiyob hududi tarixiy-madaniy meros sifatida muhofaza qilinib, arxeologik tadqiqotlar uchun muhim manba bo'lib xizmat qilmoqda.

Afrosiyob — hozirgi Samarqand shahrining shimoliy qismida joylashgan qadimgi shahar xarobalari bo'lib, Samarqand tarixini o'rganishda eng muhim

arxeologik yodgorliklardan biridir. UNESCO ma'lumotiga ko'ra, qadimgi Afrosiyob miloddan avvalgi VII asrda shakllangan va Samarqandning eng qadimgi shahar markazlaridan biri hisoblanadi.

Afrosiyob hududidan qal'a va mudofaa devorlari, hukmdor saroyi, turar joylar, hunarmandchilik mahallalari hamda qadimiy masjid qoldiqlari topilgan. Ayniqsa, hukmdor saroyidan topilgan devoriy rasmlar katta tarixiy ahamiyatga ega. Bu tasvirlar o'sha davrdagi saroy Samarqand yana yirik siyosiy va madaniy markazga aylangan. Qadimgi Samarqand ajdodlarimizning boy tarixi va yuksak madaniyatini aks ettiruvchi bebaho merosdir. Afrosiyob xarobalari orqali qadimgi shahar hayoti, savdo, hunarmandchilik, me'morchilik va san'at haqida muhim ma'lumotlarga ega bo'lamiz. Shu sababli qadimgi Samarqand yodgorliklarini o'rganish va asrab-avaylash katta ahamiyatga ega.

Afrosiyob — hozirgi Samarqand hududida joylashgan qadimgi shahar xarobalari bo'lib, u Samarqandning qadimiy tarixini o'rganishda muhim arxeologik yodgorlik hisoblanadi. Qadimgi Samarqand Buyuk Ipak yo'lining muhim chorrahalaridan birida joylashgani sababli savdo va madaniy aloqalar rivojlangan. Buyuk Ipak yo'li orqali Samarqandga Xitoy, Hindiston, Eron, Yaqin Sharq va boshqa hududlardan savdogarlar kelgan. Shahardan ipak, ziravorlar, qimmatbaho buyumlar, kulolchilik mahsulotlari va boshqa tovarlar olib o'tilgan. Shu bilan birga, faqat mahsulotlar emas, balki turli xalqlarning ilm-fani, san'ati, dini va madaniy an'analari ham tarqalgan.

Afrosiyobdan topilgan arxeologik buyumlar qadimgi Samarqandning xalqaro savdo va madaniy almashinuvdagi muhim o'rnini ko'rsatadi. Ayniqsa, Afrosiyob saroyidagi devoriy rasmlarda turli mamlakatlardan kelgan elchilar va mehmonlar tasvirlangan bo'lib, bu Samarqandning o'sha davrdagi xalqaro aloqalaridan dalolat beradi.. U nafaqat savdo-sotiq, balki turli xalqlar va madaniyatlar o'rtasidagi aloqalar rivojlangan yirik markaz bo'lgan. Afrosiyob yodgorligini o'rganish orqali Samarqandning qadimiy tarixi va Buyuk Ipak yo'lidagi ahamiyatini yanada chuqurroq anglash mumkin.

Buyuk Ipak yo'lining shakllanishi odatda miloddan avvalgi II asr bilan bog'lanadi. U keyingi asrlarda rivojlanib, milodiy XV asrgacha muhim savdo yo'llari tizimi sifatida faol bo'lgan.:

Boshlanishi: miloddan avvalgi II asr

Eng rivojlangan davrlari: milodiy I–XIV asrlar ahamiyati pasayishi: XV–XVI asrlar.

Qadimgi davrda Samarqand So'g'diyaning muhim siyosiy, iqtisodiy va madaniy markazlaridan biri hisoblangan. Shahar Buyuk Ipak yo'li bo'yida joylashgani sababli Xitoy, Hindiston, Eron va boshqa hududlar bilan savdo va madaniy aloqalar rivojlangan.

Miloddan avvalgi IV asrda Aleksandr Makedonskiy Samarqandni egallagan. Keyingi asrlarda shahar turli davlatlar va sulolalar hukmronligi ostida bo'lgan. Arablar istilosidan keyin Samarqand islom madaniyatining muhim markazlaridan biriga aylangan. XIII asrda mo'g'ullar istilosi davrida Samarqand katta vayronagarchilikka uchragan. XIV asr oxiri va XV asrda, Amir Temur va Temuriylar davrida esa shahar qayta tiklanib, yirik siyosiy, ilmiy va madaniy markazga aylangan. Amir Temur Samarqandni o'z davlatining poytaxti qilgan. Mirzo Ulug'bek davrida astronomiya va ilm-fan rivojlangan.

Bugungi kunda Samarqand O'zbekistonning eng muhim tarixiy va turistik shaharlaridan biridir. Registon, Bibixonim masjidi, Shohi Zinda, Go'ri Amir maqbarasi va Ulug'bek rasadxonasi shaharning boy tarixidan dalolat beradi. Samarqand tarixi — Markaziy Osiyo tarixining muhim qismidir. Qadimgi Afrosiyobdan boshlangan shahar tarixi Buyuk Ipak yo'li, So'g'diyona, Amir Temur va Temuriylar davri bilan chambarchas bog'liq. Bu yerda hunarmandchilik, kulolchilik, metallga ishlov berish va savdo rivojlangan.

Arxeologik qazishmalar davomida Afrosiyobdan qadimiy uy-joylar, mudofaa devorlari, saroy qoldiqlari, sopol idishlar, tangalar, qurol-yarog'lar va turli bezak buyumlari topilgan. Ayniqsa, hukmdor saroyidan aniqlangan devoriy suratlar katta tarixiy ahamiyatga ega. Ularda turli mamlakatlardan kelgan elchilar va saroy hayotiga oid manzaralar tasvirlangan.

XIII asr boshlarida mo'g'ullar istilosi vaqtida Afrosiyob shahri katta vayronagarchilikka uchragan. Shundan keyin qadimgi shahar o'zining avvalgi ahamiyatini yo'qotgan va Samarqandning shahar markazi boshqa hududda rivojlana boshlagan.

Bugungi kunda Afrosiyob xarobalari tarixiy va madaniy meros obyekti sifatida muhofaza qilinadi. Uning o'tmishini o'rganish orqali qadimgi Samarqand aholisi, madaniyati, savdosi va turmush tarzi haqida muhim ekspeditsiya olib borilmoqda. Afrosiyob — Samarqandning qadimiy tarixini o'zida saqlab qolgan noyob arxeologik yodgorlikdir. Uni asrab-avaylash va ilmiy jihatdan tadqiq etish ajdodlarimizning boy tarixiy merosini kelajak avlodlarga yetkazish uchun juda muhim.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, arxeologik yodgorliklar xalqimizning qadimiy tarixi, madaniyati va turmush tarzini o'rganishda muhim manba hisoblanadi. Ushbu yodgorliklardan topilgan moddiy dalillar ajdodlarimizning qanday yashagani, mehnat qilgani, hunarmandchilik va savdo bilan shug'ullangani haqida qimmatli ma'lumotlar beradi. O'zbekiston hududida joylashgan Afrosiyob, Qadimgi Termiz, Dalvarzintepa va boshqa arxeologik yodgorliklar mamlakatimiz tarixining naqadar boy va qadimiy ekanini ko'rsatadi.

Shu sababli arxeologik yodgorliklarni ilmiy jihatdan o'rganish, ularni asrab-avaylash va kelajak avlodga yetkazish muhim vazifalardan biridir. Bunday tarixiy

obidalarini muhofaza qilish orqali milliy tariximiz va madaniy merosimizni saqlab qolishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston muzeylarining dolzarb muammolari(Xalqaro anjuman materiallari) Shahrizabz -2024.
2. O.N.Shomurodov. "Tas'viriy san'at tarixi". "Durdona" nashriyoti. Buxoro-2021.
3. Pugachenkova G. A., Rem pel L. I., Ocherki iskusstva Sredney Azii, M., 1982;
4. O'zbekiston san'ati, T., 2001.
5. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi (2000-2005) ma'lumotlaridan foydalanilgan.
6. Soyibjon Tillaboyev, Akbar Zamonov. "O'zbekiston tarixi". - Toshkent, 2019.
7. www.kutubxona.com.
8. www.ziyouz.com kutubxonasi.